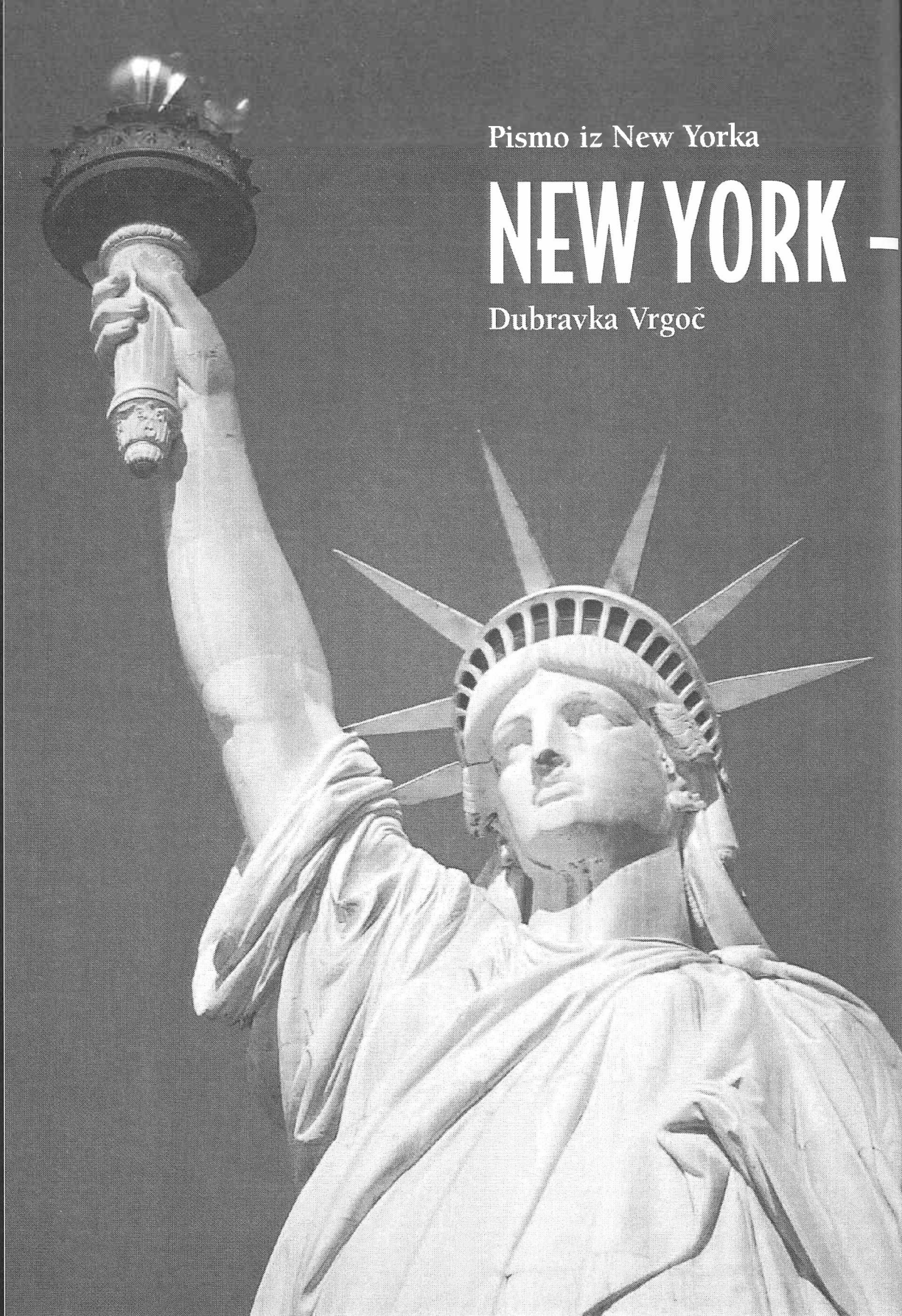

Pismo iz New Yorka

NEW YORK -

Dubravka Vrgoč

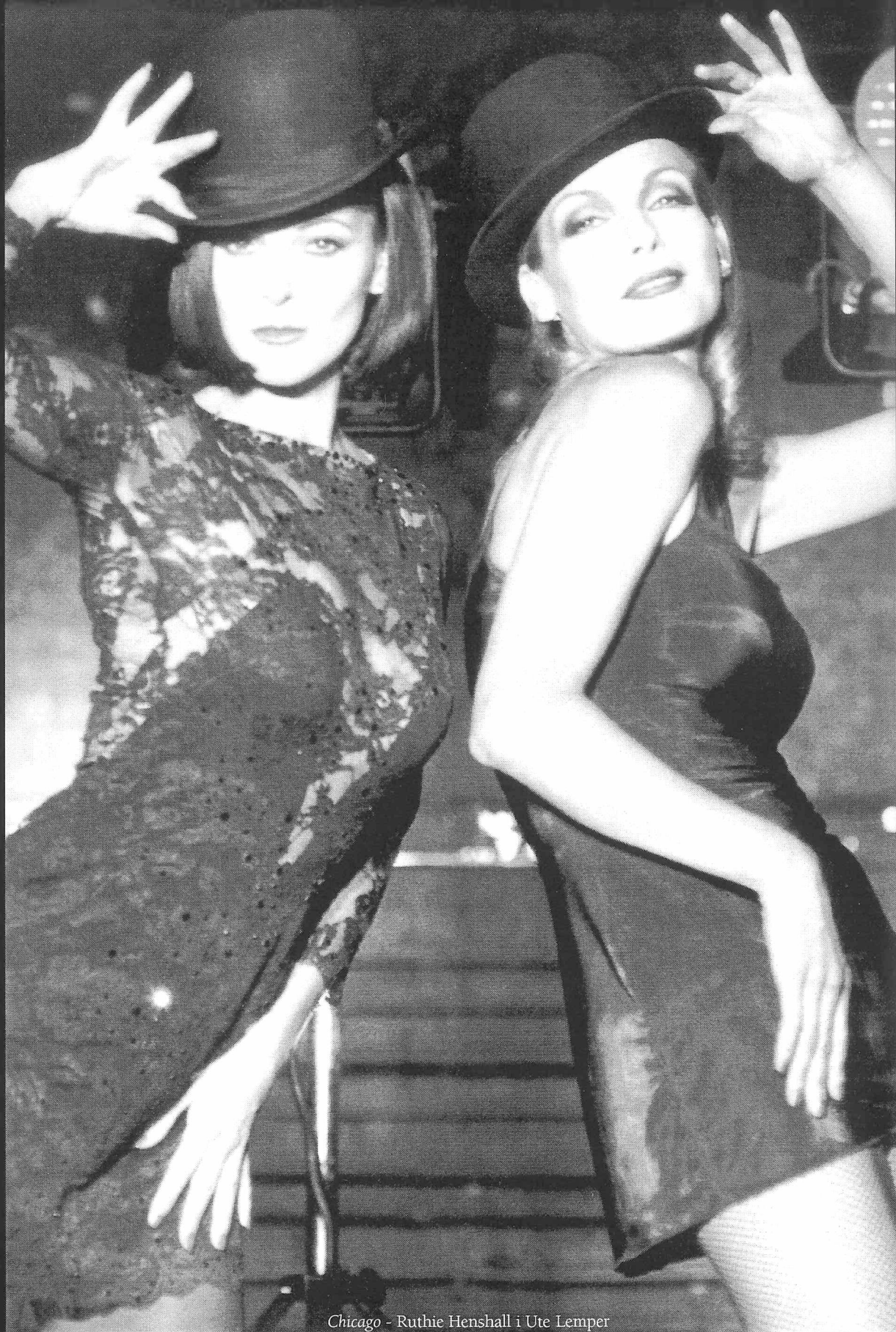

ALIŠTE KAO IZLAZ ILI ISPRIKA?

Sedamdesete su godine bile posljednja velika epoha američke kulture i njezinih utjecaja na svjetsku umjetnost. Osamdesete i devedesete su nudile, skrivajući se iza zavodljivosti eklekticizma, reciklirane tragove prošlih nadahnuća i neku novu površnost, neobuzdanu i agresivnu u njezinim postmodernističkim izvodima. Sada je posljednji trenutak za sjećanje, trenutak za sabiranje prošlosti i određivanje njezinih okvira, prigoda za velike stoljetne ili milenijske račune, nakon čega iznova najavljujemo početak, krećući se u drugom smjeru, onom kojem ćemo jednom ispisati ime - poručuju newyorški umjetnici. Svoje su izložbene prostore u godini 2000. označili kao retrospektivne, poigravajući se sjenama što prate ovo stoljeće u neprestanim izmjenama stilova, poetika, vizija, trendova... Sve je okupljeno na istim mjestima - euforija s početka stoljeća, optimizam iz dvadesetih godina, nesigurnost iz tridesetih, strah iz četrdesetih..., prizori što svjedoče o različitim perspektivama pogleda na grad koji neprestano izmiče granicama i transformira se, slijedeći imperativne vremena, u prostor čiji se nacrti čine neprepoznatljivima u stalnom propitivanju staroga i osvajanju novoga, kroz moć koja mu osigurava središnje mjesto u svjetskim rasporedima kapitala i kulture. "Grad ambicije" bio je naziv izložbe u newyorškom Muzeju američke umjetnosti "Whitney", s kraja devedesetih godina, što je ocrtala neponovljive različitosti kolektivnog i osobnog iskustva preslikanog u iskaz grada koji i onda kada ispisuje nejasne poruke, ispisuje drugima smjernice da bi bile prepoznate kao putokazi. Vrijeme jednog imaginarnog kraja i mogućeg novog početka priziva izazove, u proizvoljnosti uspostavljanja ili prekidanja kontinuiteta, u ekspanzijama i nesigurnostima, u naprasnim završecima i obmanama prošlosti, u traganju za izbjegnutim izlazima i iščekivanjima prihvatljivijih rješenja.

Visina nebodera u susjedstvu centra Lincoln na Upper West Side danas svjedoči o novootkrivenoj moći

i bogatstvu grada, Disneyland koji je osvojio mitsku 42. ulicu, ne tako davno prostor *peep showa*, erotskih dućana i najstarijih newyorških kazališta, govori o neizbježnim diktatima samodopadne zabave, avenija Park koketira, u nostalgичnim odmacima, s modom iz dvadesetih i tridesetih godina, Broadway je mjesto kazališnih susreta rasute prošlosti koja se iznova nudi sadašnjosti i označava je obrnutim redosljedom - dok usmjerava kretanje unatrag, osigurava joj ponovljeni početak. Stoga se, primjerice, broadwayski mjuzikli sve izglednije prisjećaju Boba Fosse. Njegov hit *Chicago*, praižveden 1975. godine, obnovljen je u teatru "Sam S. Shubert" na 44. ulici. Mračni klubovi, Chicago s početka ovog stoljeća, obračuni mafijaša, ritam jazza, slike privlačne površnosti i prevratničkih pobuda ... iscrtavaju okvire svijeta raspršenog u nama prepoznatljivim mitemima američkih gradova. Najnovija izvedba *Chicago*, koju je "slijedeći stil Boba Fosse", osmislila Ann Reinking, dvostruki je *revival* - kasnih dvadesetih i sedamdesetih godina. Odjeci tih razdoblja, naglašavaju autori popularnoga broadwayskog mjuzikla, uočavaju se i na kraju ovog stoljeća. Osjećaj intenziteta vremena, što je osiguravalo dramske napone i neporecivu dinamiku događanja, prenesen je iz sjećanja na pozornicu, no on se s lakoćom može razotkriti i na ulicama Chicaga ili New Yorka. Dekadentna stvarnost Berlina s početka tridesetih godina, nestvarna u budućim katastrofičnostima i tragedijama što su je naknadno odredile, s pozornice Studija 54, poigrava se osobnim i povijesnim nesrećama u mjuziklu *Cabaret* (režija britanskog Oskarovca Sama Mendesa) čija je filmska verzija, u režiji Boba Fosse, sedamdesetih godina osvajala gledatelje u svjetskim kino-dvoranama. Otklon je gotovo neza-mjetljiv, slični su opsesivni motivi i senzibiliteti, razmaci su potisnuti i gotovo nevažni u još jednom retrospektivnom pogledu, koji bi nam se trebao prikazati poput odraza u zrcalu. Bobu Fosseu posvećen je u kazalištu Broadhurst projekt

Chicago - Ruthie Henshall i Ute Lemper

“Fosse”, scensko prisjećanje na njegovu posljednju koreografiju, još jedan teatarski *hommage* autoru čije ime trenutačno iznova ispisuje broadwaysku zbilju.

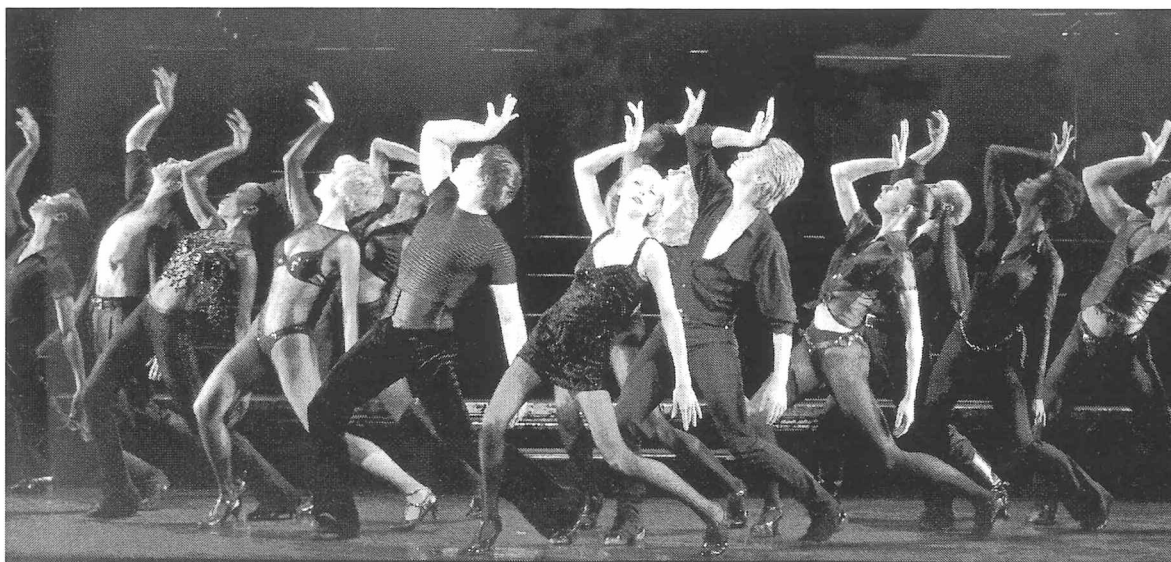
Ne samo na Broadwayu, nego i u alternativnom prostoru Brooklyn Academy of Music gdje se, od listopada do kraja prosinca, održana najatraktivniji newyorški kazališni festival Slijedeći val propituju se značajni ili patetični trenutci 20. stoljeća. Redateljica Anne Bogart (uz Roberta Wilsona jedno od najzanimljivijih američkih redateljskih imena iz kazališnih krugova koji su skloni scenskim eksperimentima), s newyorškom The SITI Company, traga za sjenama

Orsona Wellesa koje iznalazi u fragmentima njegovih filmova, radiofonskim zapisima slavne drame koja je tisuće Amerikanaca potjerala na ulicu, nekim biografskim ulomcima i slici vremena što se izgubilo u jednom od mnogih nedosanzanih američkih snova. *Rat riječi* postmodernistički je kolaž u kojem prekinuti slijed scenske naracije uvodi dinamiku u događaj, što se iz

različitih perspektiva nastoji predstaviti, a koji se razvodi difuzno u prizorima što razaraju središnje mjesto i sredene motive priče o Wellesu i američkom društvu u prijelomnim godinama. Svi se znakovi toga vremena očitavaju na pozornici, od talk showova, fascinancija radijom i televizijskim prijateljima, do dizajniranog namještaja iz 60-ih i opsesija što su označavale ushite ili bolesti američkog društva.

Otkrivajući temeljnu situaciju u suodnosu umjetnika i njegova djela te umjetnika i sredine kojoj pripada, potom djela i te sredine, Anne Bogart nastoji odgovoriti nimalo lakom zadatku - prikazati istodobno i osobno i povijesno te granicu između njih učiniti nezamjetljivom, poigrati se i stereotipima i specifičnostima,

fikcijom i stvarnošću, svijetom snažnog i oslabljenog subjekta, neurozom onog i ovog vremena, gledateljevima predodžbama i predrasudama, njegovom potrebom za dramom i njezinim gubitkom. Sve je to izvedeno iz dekonstrukcijskih načela, u razgrađivanju i premještanju poznatih motiva kako bi se svaki na pozornici označeni pojam usmjeravao na onaj drugi i ostvario pomoću tog drugog dopuštajući nekoliko opravdanja i tumačenja u višeznačnosti ponudene scenske građe. Slika Wellesova života i njegova umjetničkog djelovanja tako je raslojena ili umnogostručena - ne postoji jedna, nego više vizura koje zastupaju isti ili različiti

Chicago - Ute Lemper i Broadway Company

likovi, između kojih postoji uvijek određena suprotnost i standardna napetost, što nužno vodi do dramatičnog sklopa koji osigurava nerazriješenosti u dvojakoj igri kretanja prema nekom cilju i od njega. *Rat riječi* predstava je koja koketira s jednim segmentom europskog kazališta iz 80-ih godina, u kojem je središnje mjesto prepušteno redatelju i njegovoj sposobnosti da komentira ono što prikazuje u montaži najrazličitijih elemenata što se okupljaju oko jedne teme koja je još uvijek cjelovita, koliko god se istodobno činila neodređenom. “Kada sam 80-ih živjela u Francuskoj, bila sam začuđena otkrićem da Europljani cijene Orsona Wellesa kao velikog američkog umjetnika. U Americi on je zapamćen kao debeo čovjek s talk showa, koji se

također znao pojavljivati i u reklamama za vino. Budući da je Welles bio sjajan pripovjedač, izvanredan zabavljač i umjetnik s kojim sam se željela družiti, izabrala sam ga da bude uporište ove predstave koja se zapravo bavi američkom zbunjenosti između pojmova kao što su vijesti i zabava, našom sklonosti senzacijama i našom sposobnošću da brzo odbacimo i zaboravimo ono što nas je do nedavno tako jako uzbuđivalo”, bilježi Anne Bogart u programu predstave.

Jedna od zapaženijih predstava ove jeseni na Off Broadwayu bila je posvećena američkom književniku Hermanu Melvilleu i njegovu najpoznatijem romanu *Moby Dick*. *I Bog stvori velike kitove*, izvođen u kazalištu 45 Bleecker, zanimljiv je teatarski pokušaj da se sklada (anti)opera po Melvilleovu predlošku, igra s razvlaštenim konvencijama koja priziva i literaturu i ludilo u želji da se književno premjesti u glazbeno remek-djelo te da se pomaknu granice. Pijano za kojim sjedi glumac i glazbenik Rinde Eckert oblijepljen je

papirima, letvicama i dječjim crtežima kitova. “Dobrodošli u Nathanov raspadnuti svijet”, poručuju autor Rinde Eckert i redatelj predstave David Schweizer te uvode gledatelje u krajolike intimnih traganja za umjetničkim nadahnućima i one mnogo tjeskobnije, što svjedoče o potragama za izgubljenim ili poništenim identitetom. Eckertova scenska pustolovina, pustolovina je i publike koja je i sama prisiljena iznaći raskorak između stvarnosti i izmaštane realnosti umjetnika uvedenog u krug sjećanja i ludila, s rubova nekog događaja za koji on ne može tvrditi da li se dogodio ili se tek najavljuje. Uz Rindea Eckerta, u izvedbi *I Bog stvori velike hitove*, nastupa i Nora Cole (u ulogama Nathanove muze i Olivije) te je izbjegnuta jednoznačnost pristupa, u ocrtavanju opsesija kreiranja, višeznačnošću njihova suodnosa, njihovim susretima i rastancima, neizvjesnom borbom vječitog zavođenja, vječite razdvojenosti i vječite žudnje za Drugim. Tu dramu muškarca i žene, autora i njegova zamišljena djela, prati atraktivna glaz-

ba bizarnih utjecaja koja, primjerice, povezuje folklor i šansonu, minimalistička glazbena istraživanja sa songovima iz mjuzikla. Eckert pokušava završiti projekt velike opere prema Melvilleovu djelu *Moby Dick* i nestaje u ludilu, a gledatelji se, začuđeni neslavnim krajem glavnog junaka, ipak ponajviše pitaju kako bi se ta opera mogla dovršiti.

I Bog stвори velike hitove jedna je od onih "rizičnih" predstava, koje privlače kritičare i zahtjevniju publiku, no nisu česte u tragovima još uvijek komercijalnom Off Broadwayu. Tamo se prikazuje Rostandov *Cyrano de Bergerac*, *Don Juan u paklu*, što slijedi dramaturgiju komedije Georgea Bernarda Shawova *Muškarac i Superman*, komedija *Večera s prijateljima* Donalda Marguliesea, nagrađena Pulitzerovom nagradom, *Životna igra*, što razotkriva gledateljevu privatnost prema načelima sve popularnijih televizijskih serija u kojima kamera ulazi u stanove anonimnih građana i postaje onim drugim, atraktivnim, voajerskim okom... S nešto odmaka program Off Broadwaya nudi smjelije izvedbe, primjerice, Shakespeareova *Sna ljetne noći* ili Strindebergove *Sablasne sonate*. *Boxing 2000* glumca Garyja Wilmesa, koji je nastupio u posljednjoj predstavi Richarda Formana *Loš dečko Nietzsche*, a također u izvedbama kulture Wooster Group i redatelja Richarda Maxwella, bilo je iznenađenje u East Villageu. Bizarni dijalozi, otuđujuće komični, izazivaju nelagodu u publici, poigravaju se sa stereotipnim situacijama u onim pomacima gdje obično postaje neobičnim u slici obiteljskog života čiji okvir predstavlja jedna kutija. Odgovarajući *New York Timesu*, koji ga je nazvao najznačajnijim predstavnikom avangardnog teatra Gary Wilmes kaže: "Što dovraga to znači? Zvuči kao poljubac smrti."

Whales - Rinde Eckert

Na kraju ili početku newyorško se kazalište može očitati i kao izlaz i kao isprika. Izlaz u neizvjesnoj situaciji nemogućih rješenja kada je rasutost u prošlost, opsjednutost sadašnjošću i različitost oprečnih pokušaja način da se izbjegnu teatarske sigurnosti eklektičnih utočišta iz osamdesetih godina? Isprika u nemoći da se sustignu obećanja novog i drugačijeg i ocrtaju granice nekog napokon presudnog kazališnog pogleda? Sedamdesete su, makar i u nostalgичnim zazivanjima, još uvijek posljednje teatarsko skrovište. Danas kazališta u New Yorku, iako usmjerena na nekoliko scenskih motiva, izlažu se različitim iskazima i tu raznolikost čuvaju kao najpouzdaniji znak ovog trenutka svojih odgođenih prijeloma.

